

Erőforrás-hatékonyság: gazdasági szükségszerűség

© Alamy, Shutterstock

A világgazdaság bővülésével és a világ népességének növekedésével (2050-re 9 milliárd fő) együtt jár a Föld természeti erőforrásainak gyors kimerítése.

Az olyan erőforrások, mint a víz, a termőföld, a tiszta levegő és az ökoszisztéma-szolgáltatások létfontosságúak egészségünk és életminőségünk szempontjából, ám csak korlátozott mértékben állnak rendelkezésre.

Az egyre kiélezettebb verseny következtében csökkenni fog az egyes erőforrások rendelkezésre álló mennyisége, és növekedni fog áruk, ami óhatatlanul hatással lesz az európai gazdaságra.

Az erőforrásokkal teljes életciklusuk alatt hatékonyabban kell gazdálkodni, a kinyeréstől kezdve a szállításon, az átalakításon és a felhasználáson át a keletkező hulladék ártalmatlanításáig.

Ezért szorgalmazza a Bizottság az erőforrás-hatékonyság ügyét, amelynek lényege, hogy több értéket teremtünk kevesebb anyag felhasználásával, és fogyasztásunkat új alapokra helyezzük. Ezáltal csökkennek az erőforrások szűkös voltával kapcsolatos kockázatok, miközben a környezeti hatások bolygónk természetes tűrőképességén belül maradnak.

Az erőforrás-hatékonyság olyan átfogó elképzelés, amely az élelmiszerektől, a fától és a biodiverzitástól kezdve az energiáig, a fémekig, a talajig, a vízig, az ásványokig, a légkörig és a termőföldig valamennyi természeti erőforrásra vonatkozik.

Európa erőforrás-hatékonnyabbá tételével a gazdasági, a társadalmi és a környezetvédelmi célkitűzések könnyebben, biztonságosabban és kevesebb költséggel valósíthatók meg.

A politikai háttér – Európa 2020

Az erőforrás-hatékonyság az Unió tíz évre szóló, a gazdasági növekedésre és a munkahelyteremtésre irányuló, Európa 2020 elnevezésű stratégiájának kulcsfontosságú eleme. A stratégia célja, hogy *intelligens* (tudáson és innováción alapuló), *fenntartható* (a környezettudatos gazdasági növekedés hosszabb távon fenntarthatóbb lesz) és *inkluzív* (a foglalkoztatottság magas szintje jobb társadalmi és területi kohéziót eredményez) gazdasági növekedést segítsen elő.

A stratégia hét kiemelt kezdeményezése közül az egyik az erőforrás-hatékony Európa megteremtésére irányul, és hosszú távú cselekvési keretet biztosít a környezetvédelemre és az éghajlatváltozásra, az energiaügyre, a szállításra, az iparra, a mezőgazdaságra, a halászatra és a regionális fejlesztésre vonatkozó politikai menetrendek megvalósításához. A cél az, hogy az egyes érintett szakpolitikai területeket az erőforrás-hatékonyság érdekében összehangoltan latba vetve kiszámíthatóbb környezetet biztosítson a beruházások és az innováció számára, és ezáltal megteremtse a fenntartható gazdasági növekedés lehetőségét.

Melyek a várható előnyök?

Sok területen számíthatunk a ráfordítások megtérülésére. Az új üzleti lehetőségek révén növekszik a gazdaság, és új munkahelyek jönnek létre. Az építőipar, az ökoszisztéma- és az erőforrás-gazdálkodás, a megújuló energiaforrásokból előállított energia, a környezetvédelmi iparágak és az újrahasznosítás mind nagymértékben hozzájárulhat a foglalkoztatottság növekedéséhez.

Stabilabbá válik a gazdaság, mert az erőforrás-hatékonyság növelésével biztonságosabbá tehető a létfontosságú erőforrások beszerzése, és kezelhető az érintett piacok ingadozásai. Ez fontos mind az európai fogyasztók, mind pedig azon ágazatok számára, amelyek a ritkaföldfémektől, az édesvíztől, a halászatától és az élelmiszerektől függenek.

Az erőforrásokkal való hatékonyabb gazdálkodás egészséges állapotban tartja a fő gazdasági ágazatokat, így a mezőgazdaságot, az erdészetet vagy a halászatot. Azok az uniós iparágak, amelyek az ezen ágazatokból származó alapanyagokat használják fel, a rendelkezésre álló termőföldre, talajra, vízre és biodiverzításra vannak utalva, tehát a nagyobb hatékonyság eredményesebb gazdálkodást eredményez számukra. Ha igazodunk az erőforrásokra nehezedő nyomás globális alakulásához, hosszú távon javulni fog gazdasági versenyképességünk is.

Az alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdaságra való áttérés segíteni fog a rendkívüli veszélyekkel járó éghajlatváltozás megelőzésében, és számos egyéb hasznunk is származik belőle. Az áttérést a már létező technológiák, így például a megújuló energiaforrások hasznosítását

szolgáltatók vagy az elektromos járművek továbbfejlesztésével, valamint az alacsony szén-dioxid-kibocsátású infrastruktúra létrehozását célzó beruházásokkal valósíthatjuk meg. Amellett, hogy ezzel drasztikusan csökken olaj- és gázimportunk, számottevően visszaeshet a légszennyezés is, így jelentős megtakarítást érhetünk el az egészségügyi kiadások és a környezetszennyezés visszaszorítására irányuló intézkedések területén.

Az adóügyi szerkezet a menetrend költségvetési vonatkozásai érintik. Ha az állami bevételek a munka helyett az erőforrás-felhasználásból származnak, akkor a költségvetési egyensúlyt a versenyképességre gyakorolt negatív hatások nélkül lehet biztosítani, miközben jelentősen növelhető a foglalkoztatottság. Mindez egyben a finanszírozási programok hatékonyságát is megnöveli.

Mit jelent az erőforrás-hatékonyság, és miért van rá szükségünk?

Földünk korlátozott erőforrásait fenntarthatóbb módon kell felhasználnunk. Társadalmunk függ a fémektől, az ásványoktól, a tüzelőanyagoktól, a víztől, a fától, a termékeny talajtól és a tiszta levegőtől – gazdaságunk működésének megannyi kulcsfontosságú elemétől. E korlátozott mennyiségben rendelkezésre álló erőforrások felhasználása azonban sokkal gyorsabb, mint ahogyan pótolni lehet őket. Ha nem változtatunk szemléletünkön, az erőforrások igen szűkössé válhatnak.

Európa számos erőforrás esetében a világ többi részére van utalva: például tüzelőanyagaink vagy nyersanyagaink jelentős része csak az Unión kívüli területekről importált termékekben található meg. A világpiacon a szűkössége és az alapanyagárak ingadozásai a világ számos régiójában eredményezhetnek bizonytalan viszonyokat, ezért mindannyiunk számára sürgető igény az erőforrások hatékonyabb felhasználása.

Széles körű reformokra lesz szükség ahhoz, hogy Európát erőforrás-hatékony gazdasággá alakítsuk, hiszen ehhez számos problémás területtel kell foglalkozni. Az erőforrás-hatékony Európa megteremtését célzó, 2011 elején útjára indított kiemelt kezdeményezés az ez irányú fellépés általános keretét biztosítja, míg az év hátralévő részében közzéteendő hosszú távú szakpolitikai menetrendek konkrét feladatokat fognak meghatározni az éghajlatváltozás, az energiaügy és a közlekedés területén.

2011 közepére várható annak a kiegészítő menetrendnek az elfogadása, amely felvázolja a 2050-ig szükséges szerkezeti és technológiai változtatásokat, illetve a 2020-ig elérendő célokat, valamint javaslatokat fogalmaz meg a célok elérésének módjára. A menetrend arra fog törekedni, hogy feltárja az egyes szakpolitikákban meglévő ellentmondásokat és a piacok kiküszöbölésre váró hiányosságait. Olyan fontos témákra fog összpontosítani, mint például a fogyasztói magatartás és az innovációra fordított összegek növelésének szükségessége, miközben a legfontosabb erőforrásokat életciklusuk viszonylatában elemzi.

Mit tesz tehát az Unió?

2011-ben számos olyan uniós kezdeményezésre számíthatunk, amelyek tudatosítják a korlátozottan rendelkezésre álló erőforrások hatékonyabb felhasználásának szükségességét. Az erőforrás-hatékonyságra vonatkozó kiemelt kezdeményezés alapján közzeendő dokumentumok között szerepelnek az éghajlatváltozásról, az energiaügyről és a biodiverzitásról szóló, hosszú távú célkitűzéseket megfogalmazó, a teljes gazdaság erőforrás-hatékonyságra való átállását ösztönző szakpolitikai dokumentumok, továbbá egyes ágazatokra, így például a közlekedésre, a mezőgazdaságra, a halászatra, a nyersanyagokra és az energiatermékek adóztatására vonatkozó további tervek. Az alábbiakban néhány példát ismertetünk röviden.

A **2050-re megvalósítandó alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdasághoz vezető menetrend** annak lehetőségeit elemzi, hogyan kezdhető el az Unió átalakítása alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdasággá, hogyan növelhető az energiaellátás biztonsága, és hogyan mozdítható elő a fenntartható növekedés és a munkahelyteremtés, egyúttal pedig hogyan biztosítható, hogy a javasolt intézkedések a lehető leginkább költséghatékonyak legyenek, és ne járjanak negatív következményekkel az erőforrásokhoz való hozzájárulás tekintetében.

Az alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdasághoz vezető menetrend alapján 2011 második felében a Bizottság előterjeszti **2050-ig szóló energiaügyi menetrendjét**, amely az üvegházhatást okozó gázok uniós kibocsátásának 2050-ig történő 80–95%-os csökkentésére vonatkozó cél szem előtt tartásával a kibocsátások mérséklésére összpontosít. Az energiaügyi menetrend különböző utakat vázol majd fel a célok megvalósítására, felülvizsgálja az Unió jelenlegi energiapolitikáját – a fenntarthatóság, az energiaellátás biztonsága és a versenyképesség tekintetében –, valamint figyelmet fordít arra, hogyan lehet ezeken javítani az alacsony szén-dioxid-kibocsátású energiarendszere való átállás során.

Új **biodiverzitási stratégia** feladata lesz gondoskodni arról, hogy 2050-re az Unión belüli biológiai sokféleség és az általa biztosított ökoszisztéma-szolgáltatások – az Unió természeti tőkéje – védelme, megbecsülése és megfelelő helyreállítása biztosított legyen. Ennek segítségével óvható meg a biodiverzitásnak az emberi jóléthez és a gazdasági gyarapodáshoz való nélkülözhetetlen hozzájárulása, valamint biztosítható a biológiai sokféleség csökkenéséből adódó, katasztrofával fenyegető esetleges változások megelőzése.

A fentieket az **erőforrás-hatékony Európa menetrendje** egészíti ki, amely egységes szakpolitikai és cselekvési keretet vázol majd fel az erőforrás-hatékony gazdaság felé való elmozdulásra. A cél az erőforrás-felhasználás hatékonyságának növelése, a gazdasági növekedés függetlenítése az erőforrás-felhasználástól, a versenyképesség fokozása és az ellátás biztonságának elősegítése.

A Bizottság az EU nyersanyagokhoz való hozzáféréseinek biztosítása érdekében is elfogadott egy új stratégiát. A nem energiai jellegű nyersanyagok fontosak az olyan technológiák számára, mint például az elektromos autók és a napelemek. Az új stratégia célja, hogy javítsa Európa nyersanyagokhoz való hozzáférést, törekedjen a nemzetközi piacokról történő beszerzés méltányos és fenntartható rendszerének kialakítására, elősegítse az Unión belüli fenntartható kínálatot, és ösztönözze az újrahasznosítást.

A közös mezőgazdasági politika folyamatban lévő reformjai egyebek mellett arra is irányulnak, hogy javuljon az azokkal a biológiai erőforrásokkal folytatott gazdálkodás, amelyek hozzájárulnak a mezőgazdasági termeléshez és a közszolgáltatások vidéki területekről történő ellátásához. A környezet egészében bekövetkező általános javulásból a biodiverzitásnak is haszna származik.

A közlekedés jövőjéről szóló fehér könyv olyan, 2050-ig szóló terveket vázol fel, amelyekben szerepel, hogyan teljesíthető ki a közlekedés, az innováció és a korszerű infrastruktúra belső piaca. A dokumentum meghatározza az elkövetkező tíz évre szóló általános keretet a közlekedési infrastruktúra, a belső piaci szabályozás, a közlekedés szén-dioxid-mentesítése, a forgalomirányítás és a tiszta járművek technológiája, valamint a szabványosítás, a piacialapú eszközök és az ösztönzők használata területén.

A javasolt intézkedések között szerepel még az energiahatékonyság Unió-szerte való javítása és az építőipar fenntarthatóbbá tétele is. Az energiatermékek adóztatásáról szóló irányelv reformja utat nyit a hatékonyabb tüzelőanyagválasztás felé. A javaslatokkal kapcsolatos részletek a következő oldal alján található hivatkozásokon érhetők el.

Hogyan valósítható meg mindez?

Az erőforrás-felhasználási szokásokban az elmúlt évtizedek során bekövetkezett változások megmutatták, hogy az erőforrás-hatékonyság területén valóban lehetséges az előrelépés. Az utóbbi húsz évben az anyagok újrahasznosítása a vállalkozásokban és a háztartásokban egyaránt bevett gyakorlattá vált az Unió egész területén, és ez fontos következményekkel járt a papír- és az üvegiparra, valamint az erőforrások kitermelésére nézve. Az uniós szintű szabályozás a szén-dioxid-kibocsátást is visszafogta: az Unióban 1990 óta több mint 10%-kal csökkent az üvegházhatást okozó gázok kibocsátása, miközben ugyanezen idő alatt az európai gazdaságok körülbelül 40%-kal növekedtek.

A gazdasági növekedés maximalizálásának és ezzel egyidejűleg az erőforráskészletekre nehezedő nyomás mérséklésének öt arany szabálya a következő:

- **megtakarítás:** ahol csak lehetséges, meg kell ragadni a már meglévő lehetőségeket az erőforrásokkal való takarékoskodásra – az EU-n belül egyes gazdaságok tizenhatszor hatékonyabbak másoknál,
- **újrahasznosítás:** növelni kell az anyagok újrahasznosítását és a termékek alkotóelemeinek újrafelhasználását (aktuális példa erre a mobiltelefonok gyártása),
- **helyettesítés:** az elsődleges erőforrások helyett olyan alternatívákat kell igénybe venni, amelyek nagyobb hatékonyságot tesznek lehetővé, illetve életciklusuk során kisebb a környezeti hatásuk (lásd például a higanyfelhasználás megszüntetését),
- **csökkentés:** a tényleges anyagfelhasználás csökkentése érdekében új üzleti modellekkel vagy alacsonyabb erőforrás-felhasználást igénylő árukkal és szolgáltatásokkal kell kielégíteni a fogyasztók igényeit. Csökkenteni kell például a járművek tömegét, vagy lehetővé kell tenni, hogy a felhasználók a világhálóról legálisan töltsenek le zenészműveket és más szórakoztató műsorokat, ahelyett, hogy kézzelfogható tárgy – például DVD – formájában vásárolnák meg ezeket,
- **a valós érték figyelembevétele:** a politikai döntéshozóknak módot kell találniuk arra, hogy döntéseik során a természeti erőforrások valós értékét vegyék figyelembe, ezáltal elősegítve a rendelkezésre álló természeti erőforrásokkal való jobb gazdálkodást. Ha – pénzben kifejezve is – megtanuljuk értékelni az ökoszisztéma-szolgáltatásokat és a természeti erőforrásokat, akkor csökkenthetjük a környezetre nehezedő nyomást.

Hatékonyabb és gazdasági növekedés

A hatékonyabb erőforrás-felhasználás és a környezetszennyezés kézben tartása nagy hajtóerőt jelenthet a gazdaság növekedése számára, amint azt Európa környezetvédelmi ipara is jól példázza. Az ágazat évi mintegy 8%-kal növekedett az elmúlt években, éves forgalma pedig ma már 319 milliárd EUR, amely nagyjából az európai GDP 2,5%-ának felel meg. Az iparág bővülése az utóbbi időben jelentős részben az erőforrás-gazdálkodás területének, ezen belül is elsősorban a nap- és a szélenergia hasznosítását szolgáló új technológiák fejlesztésének köszönhető. A környezetvédelmi piac világszerte nagy lehetőségeket rejt magában az európai cégek számára: a környezetvédelmi ipar ma megközelítőleg évi 1000 milliárd EUR-t termelő világpiaca 2030-ig várhatóan a háromszorosára nő. Az Unió mint nettó exportőr körülbelül a világpiac harmadát birtokolja, és számos európai termelő látja hasznát az „úttörő szerep” előnyeinek. Az erős exportpiacok közé tartozik Kína és több, környezettudatos gazdasági növekedésre törekedő fejlődő ország. A világpiac körülbelül évi 5%-kal növekszik.

A túlzott erőforrás-felhasználás veszélyei

Valós az a veszély, hogy visszafordíthatatlan változások következnek be az ökoszisztémákban, ha nem körültekintően gazdálkodunk velük. Erre példaként szolgálhat a közönséges tőkehalak populációjának az 1990-es években bekövetkezett összeomlása Kanada partjainál. A part menti fenékháló halászat a populáció mélyebben élő részének lehaladását eredményezte, ami először a fogások mennyiségének nagymértékű növekedéséhez, majd drasztikus csökkenéséhez vezetett. Hatékony és jól időzített kormányzati intézkedések hiányában több tízezer ember veszítette el a megélhetését; ez óriási hatással volt az emberek sorsára és a helyi közösségek leépülésével járt együtt – a tőkehal-populáció pedig azóta sem regenerálódott.

A közönséges tőkehalak lehalászása Kanadában

Forrás: Millenium Ecosystem Assessment

A „bumeránghatás”

Miközben az erőforrás-hatékony területén a legtöbb kezdeményezés a termeléssel függ össze, az Unió a fogyasztással kapcsolatban felmerülő kérdésekkel is foglalkozik. Jelenleg is folyik az úgynevezett „bumeránghatás” vizsgálata – ez a hatás azt jelenti, hogy a környezet hatékonyabb védelme érdekében bevezetett technológiáknak és szakpolitikai intézkedéseknek nem kívánt mellékhatása lehet a fogyasztás növekedése. A lakások fűtését olcsóbbá, hőfelhasználásukat hatékonyabbá tevő hőszigetelés beépítése például azt eredményezheti, hogy a lakók hosszabb ideig hagyják bekapcsolva vagy magasabb hőmérsékletre állítják a fűtést, semlegesítve ezzel a hatékonyság terén elérhető eredményeket. Jelenleg még heves viták zajlanak a „bumeránghatás” létezéséről és jelentőségéről, illetve arról, hogyan kellene kezelni ezt a problémát, ezért ezzel a kérdéskörrel kapcsolatban egyelőre még kiterjedtebb adatgyűjtésre van szükség.

További információk:

Erőforrás-hatékony Európa – az Európa 2020 stratégia keretében illeszkedő kiemelt kezdeményezés: <http://ec.europa.eu/resource-efficient-europe/>

Az erőforrás-hatékony Európa menetrendje: http://ec.europa.eu/environment/resource_efficiency/

A biológiai sokféleségre vonatkozó stratégia: http://ec.europa.eu/environment/nature/index_en.htm

Az alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdaság 2050-ig történő megvalósításának ütemterve: http://ec.europa.eu/clima/policies/roadmap/index_en.htm

A nyersanyagokkal kapcsolatos kezdeményezés: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/raw-materials/index_hu.htm

Kezdeményezések az energiaügy területén, köztük a 2050-ig szóló menetrend: http://ec.europa.eu/energy/index_en.htm